

BORBE IZMEĐU PUČANA I PLEMIČA NA KORČULI U 15. I 16. STOLJEĆU

Vinko Foretić, Dubrovnik

Postepeni razvitak plemstva u Korčuli možemo pratiti od sredine 13. stoljeća, a u vremenu druge polovice četrnaestog ono se konačno formiralo. Onda u korčulansko Veliko vijeće ulaze samo plemići. Klasni sukobi puka i plemstva postaju nam prema izvorima poznati od g. 1420. dalje. G. 1420—1797. bila je trajna mletačka vlast nad Korčulom.¹ Ona nije autonomiju Korčule, pa ni ostalih naših dalmatinskih općina, potpuno ukinula, ali ju je znatno ograničila. Uz odredbe korčulanskog Statuta i odluke korčulanskog Velikog vijeća, koje je i dalje djelovalo, Korčuli su počeli nametati svoje odre-

¹ Nova redakcija korčulanskog Statuta i zbirka reformacija važne su kao izvor: J. J. Hanel, *Statuta et leges civitatis et insulae Curzulae*, Zagreb 1877. Glavni izvor je arhiv stare Korčulanske općine, koji se nalazi u sklopu Historijskog arhiva u Zadru. Sastoji se uglavnom od rukopisnih knjiga, u kojima su se bilježile isprave i akti, a poredane su po rednim brojevima. Za mletačko doba pojedine knjige su označene po odnosnim mletačkim knezovima Korčule, a nazivane su *Atti*, iako u njima ima i isprava. Neke dokumente 15. stoljeća iz Mletačkog arhiva objelodanio je S. Ljubić: *Listine o odnošajih južnog Slavenstva i Mletačke republike*. U privatnim arhivima Korčule ima zanimljiva gradiva, ponajviše u arhivu Arneri (sada u sklopu Historijskog arhiva u Dubrovniku) i u arhivu Andrijića (djelomično također u Dubrovniku). U njima ima naime zbirka raznih odluka vlasti, a nalaze se i mnogi ovjerovljeni i neovjerovljeni prijepisi pojedinih dokumenata. Glavna zbirka iz arhiva Arneri jest: *Raccolta di lettere Ducali, terminazioni, atti e suffragii, concernenti varie prerogative e privilegi della Magnifica Comunità, necnon dell'Università del Popolo, e Villici dell'Isola di Corzola, trascritti secondo l'ordine de tempi da un libro antico esistente in casa Arneri da me D. Giacomo Arneri l'anno 1748*. Objelodanio Hanel kao prilog izdanju statuta. Citirat ćemo kratko kao: Hanel. U arhivu Andrijića (u Dubrovniku) nalazi se zbirka: *Raccolta di lettere Ducali, Terminazioni, Atti, e Suffragii concernenti varie prerogative, e privilegi del'a Magnifica Comunità, necnon dell'Università del Popolo, e Villici dell'Isola di Curzola, s dokumentima g. 1300. i 1420—1698*. Citirat ćemo kao: *Raccolta kod Andrijića*. Mnogi dokumenti nalaze se i u Arnerijevoj i u Andrijićevoj zbirci, ali one, koji su i u Arnerijevoj, citirat ćemo po Hanelu. Dalje u arhivu Andrijića (u Dubrovniku) nalazi se rukopis bez naslova sa zazivom »Initium a domino«, s registima od g. 1412. do 1761. Citirat ćemo kao: *Initium*. U arhivu Arneri nalazi se rukopis iz kraja 18. stoljeća »Repertorio delle Materie«, koji je opširan popis po materijama raznih odluka mletačkih vlasti g. 1420—1796. Citirat ćemo kao: *Repertorio*. U 18. stoljeću tiskale su se također razne *stampe* s citiranjem starijih dokumenata. Ostale izvore i literaturu citirat ćemo prigodimice.

dbe mletačka vlada u obliku duždevih naredaba, mletački generalni providur Dalmacije, mletački knez Korčule i još poneki organ mletačke vlasti. Baš ove odredbe raznih organa mletačkoga gospodstva vrlo su važan izvor za klasne borbe u Korčuli. One su se u znatnoj mjeri očitovale tako što su se pri svojim razmiricama i plemstvo i puk obračali mletačkoj vlasti kao vrhovnoj, a ona je onda kao arbitar stvarala odgovarajuće odredbe i odluke. Kroz cijelo doba mletačkog gospodstva vidimo te klasne sukobe u raznim fazama. Mletačka vlada je ponekad i udovoljavala puku, vodeći politiku »divide et impera«, ali puk je svojom borbenošću i upornošću također uspio izvojevati stanovite uspjehe. Mletačka vlast je i puku ponekad popuštala, jer je morala voditi računa o stvarnim snagama. Ipak uza sve to što je puk izvojevao stanovita prava, prevlast je ostajala i dalje u rukama privilegirane plemićke klase. Mletačka vlada je, uza sva povremena popuštanja puku, ipak kao aristokratska više pogodovala plemstvu.

Plemstvo je i dalje ostalo domaće korčulansko. Puk su sačinjavali građani i seljaci. Seljaci su bili slobodni ljudi. Do razvitka kmetstva u feudalnom smislu nije došlo. Seljaci su imali i svojeg slobodnog zemljišta, a uzimali su ga na obrađivanje i od plemića, kojih je ekonomska snaga počivala na zemljišnom posjedu, a i od imućnijih građana pučana, koji su također imali zemlje. Takvi su se seljaci zvali koloni. Uz osobnu slobodu postojala je kod takvih seljaka ekonomska ovisnost o gospodaru zemljišta, dakle postojala je ekonomska prisila. Bilo je na selu i siromašnijih plemića, koji su sami vlastitim rukama obrađivali zemlju.

Tu i tamo pokazivale su se u Dalmatinaca težnje za otejepljenjem od mletačke vlasti, ali su bile rjeđe. Turci su od vremena potkraj 15. stoljeća i u prvoj polovici šesnaestog bili pokorili područja Zagore i neke primorske krajeve, te je u Dalmaciji postojala tursko-mletačka granica. U takvim prilikama narod Dalmacije radije je podnosio vlast Mletaka nego tursku i bio joj se donekle priljubio, jer je Turčina smatrao glavnim, najvećim neprijateljem. No autonomne općine Dalmacije nijesu se slijepo pokoravale Mlecima, već su više puta iskazivale nezadovoljstvo i otpor protiv raznih mletačkih odredaba i mletačkih mjesnih funkcionara. Klasne pak suprotnosti i borbe između plemstva i puka vidimo u svim gradovima mletačke Dalmacije od Krka do Bara. No jedino je na Hvaru ta borba dovela do toga da je g. 1510—1514. buknuo duži pučki ustanak protiv plemstva, a budući da je mletačka vlast stajala na strani plemstva, počelo se pomišljati na otejepljene od nje. Borba između puka i plemstva na Korčuli i na Hvaru ima u mnogo čemu slične značajke, ali puk je na Hvaru uspio kroz vrijeme prije spomenutog ustanka izvojevati bolji i povoljniji položaj nego na Korčuli.

Gledajući površno iz vremena sadašnjice na ta daleka vremena, razni zahtjevi puka a prema tome i stanovite izvojevane tekovine na Korčuli mogu nam se činiti malenima i nevažnim, ali za ono doba one su za potišteni puk bile od znatnog interesa. Mletačka vlast je, rekosmo, rješavala te zadjevice, ali ponekad je pod pritiskom jednog ili drugog faktora mijenjala svoje odluke, a one su bile više puta evazivne, dvolične i višeznačne te time zapravo otvarale put proturječnim interpretacijama i prema tome novim sporovima. Često mletačka vlada rješava stereotipno, neka se uzdrži stari običaj, što je davalo povoda različnim tumačenjima koji je to stari ili dotadašnji običaj.

Veliko vijeće je i prije g. 1420. bilo glavna vlast na Korčuli, ali zabilježeno nam je da se u 13. i 14. stoljeću u nekim vrlo važnim prigodama sastajala narodna skupština cjelokupnog stanovništva bez obzira na klasne razlike. Nakon g. 1420. ta opća narodna skupština cjelokupnog stanovništva više ne postoji, što također upućuje na ojačanu vlast plemićke klase u Velikom vijeću u odnosu prema puku, dok se u odnosu prema vrhovnoj državnoj vlasti, tj. mletačkoj, u stvari znatno smanjila. Ova je vlast pače smatrala da odluke korčulanskog Velikog vijeća ne vrijede bez njezine potvrde. Ako ih nije u svakom konkretnom slučaju potvrđivala, prihvaćala ih je prešutno, ali držala je da ih može poništiti. Daljnjim razlaganjem ćemo vidjeti kako se stjecajem prilika počela stvarati i napokon stvorila posebna skupština pučke klase.

Za Korčulu, kao i za druge dalmatinske gradove postavljalo se, a i danas se sa znanstvenog gledišta govoreći postavlja pitanje, što je to, zapravo, *općina* (latinski *commune* ili *communitas* i slično talijanski *commune* ili *communità*). Ponekad je *communitas* značila cjelokupnost stanovništva vezanog dakako na odnosni teritorij, ali katkada je *communitas* značila vlast plemićke klase u općini. Naravno, prvu su interpretaciju zagovarali pučani, a drugu, ograničeniju plemići, ali pritom često smatraju da oni ne zastupaju samo svoju klasu, već da su predstavnici općine kao takve. Braneci svoje klasne interese tvrdili su da brane interese općine. Drže da puk nepravilno traži veća prava, a stanoviti njegov udio u upravi samo tolerira ili smatra tek ustupkom. Uz pojam *communitas* javlja se i prije g. 1420. pojam *universitas*, što možemo prevesti *zajednica*. Prije g. 1420. tim se pojmom hoće naglasiti cjelokupnost stanovništva oličenog naročito u općoj skupštini, no nakon g. 1420. pod pojmom *universitas* sve više se misli na puk, naime pučku klasu, pa se nakon formiranja pučke skupštine ona i naziva *universitas populi*. Nekada, makar i rijetko, pojam *universitas* i pojam *communitas* se izjednačuju u smislu cjelokupnog stanovništva.²

Nakon g. 1420. pučani, tužeći se mletačkoj vladi protiv plemića, šalju u Mletke svoja poslanstva. U godini 1441. se izričito veli kako već ima nekoliko godina da se predstavnici puka dolaze svake godine tužiti na plemiće. U svojim tužbama tužili su se pučani na razne odredbe, čak i tiranske, protiv pučana, koje plemstvo (sigurno okupljeno u Velikom vijeću) donosi. Te se odredbe vrše bez obzira što nijesu od mletačke vlasti odobrene. Pučani se tuže i na kneza, predstavnika mletačke vlasti. Prema odredbi mletačke vlade Korčulanima se dalo pravo da sami biraju kneza za dvije godine, ali iz reda mletačkih plemića. Pučani se tuže da njega biraju sami plemići (okupljeni jamačno u Velikom vijeću). Takav je način biranja prema mišljenju pučana nevaljao, jer bi ga prema povlasticama danim korčulanskoj općini morali birati svi u općini. No pri postojećem izboru glavni utjecaj pri biranju imaju četvorica ili petorica glavnih plemića, koji po rodbinskim vezama i po svojem autoritetu čine što hoće. Mletačka vlada je često pisala knezu da ne dopušta raditi plemićima ono što je protiv slobode pučana, ali takvi dopisi nijesu koristili, jer je po jednoj odredbi Statuta dopušteno plemićima govoriti protiv kneza što hoće, a ako za to bude plemić oglobljen, općina ima za nj platiti.³

² Ponekad, iako rjeđe, i područje jednog sela se naziva *commune*.

³ Ljubić, Listine IX, 151.

Konkretnije dakle saznajemo prvi put o pučkom poslanstvu u Mletke odaslanom baš godine 1441. u mjesecu kolovozu.⁴ Pučki su se poslanici potužili na nasilja koja vrše nad njima plemići uz pristajanje kneza, i na nove odredbe uperene protiv pučana. Knez i plemstvo priječe pučane u odašiljanju poslanstava, oduzimaju im novac sakupljen za troškove poslanstva i zabranjuju kancelaru da načini punomoćje poslanicima. Dužd je u povodu toga izdao 14. kolovoza 1441. dukalu kojom poziva kneza da zakonito postupi i priječi nasilja.⁵ Upozoruje ga da nikakve odredbe korčulanskog Velikog vijeća ne vrijede ako ih ne potvrdi mletačka vlada, te ga poziva da ih prije tog odobrenja ne izvršava. Oduzeti novac mora vratiti. Mora dopustiti kancelaru da načini punomoćje poslanicima, koji se zbog ovih pritužaba nalaze u Mlecima. Ako plemići budu nagovarali knezove na nasilja i nepravde, mletačka će vlada ukinuti pravo dano korčulanskom Velikom vijeću da samo bira kneza iz reda mletačkog plemstva, te će u Korčulu odašiljati za kneza onog kojeg izabere mletačko Veliko vijeće. U dukali se naročito ističe da se plemići u svojim funkcijama i častima imaju uzdržati i preferirati pred pučanima, ali neka budu svjesni toga da su u pogledu vršenja pravde, ostalih prava, jednakosti pred zakonom i slobode jednakopravni pučani i plemići. Upozoruje se knez da u tom smislu i sam tako postupi.

Uza sve opomene izrečene u ovoj dukali pučki su poslanici na povratku u Korčulu bili izvrgnuti progonima od plemića, na što će se ponovo potužiti prigodom daljnjeg poslanstva. Ovo se desilo u Mlecima već u studenome iste godine. Znamo koje su bile peticije puka i kako ih je mletačka vlada riješila. Bilo je 28 točaka.

U prvoj točki tražili su pučani da se knez Korčule bira u mletačkom Velikom vijeću, jer će tako biti nezavisan od korčulanskog plemstva. Mletački senat je 17. studenog riješio da se odsada knez Korčule bira u mletačkom Velikom vijeću, a za ostale točke prepustio je užem kolegiju da ih riješava. Uži kolegij je nakon stanovitog vremena riješio te točke.⁶

Iako je Senat bio zaključio da se knez Korčule bira u mletačkom Velikom vijeću, ta se odluka još ne ostvaruje, već sada kolegij odgovarajući na tu *prvu točku* veli neka se knez bira po dosadašnjem načinu, kako je to određeno prigodom podvrgnuća Korčule Mlecima; ako knez učini nešto što nije pravedno ni dobro, uvijek se može apelirati na mletačke advokatore i auditore presuda.

U daljnjim točkama pučani se tuže na mnoge nove odredbe, koje su donijeli plemići poslije dolaska pod mletačku vlast, ali ovu zgradu upotrebljuju da ustanu i protiv raznih odredaba Statuta iz vremena još ranijeg. Tuže se i na mnoge zloporabe plemićke. Među odredbama Statuta i kasnijima ima i takvih za koje se ne bi reklo na prvi mah da su uperene protiv pučana, jer se u njima oni ne spominju, te se čini kao da su opće naravi. U praktičnoj pak

⁴ Kasniji prijepis u arhivu Arneri, Prvi dio — II u poziciji br. 14; stampa 18. stoljeća »Per il Procuratori del Popolo del Comun di Blatta contro il Giudici della Corte Minor Capi rappresentanti li Nobili Rurali esercenti Arte Meccanica ivi Abitanti al taglio«; regist u Initium.

⁵ Na i. mj.

⁶ Ljubić, Listine IX, 151—155; Hanel, 157—161; ovjerovljeni prijepis u arhivu Arneri, Prvi dio — II u poziciji br. 14.

primjeni vidi se prema tužbama pučana da su se primjenjivale protiv njih i u svojim posljedicama bile štetne za puk.

Druga točka. Pučani vele da bi svi bez razlike, pa i plemići, morali vršiti straže u gradu, međutim, vrše ih samo pučani, a plemići ne. Mletačka vlada rješava da se u pogledu vršenja straže obdržava stari običaj, ali tako da se u mirno doba ne može odrediti više od 12 osoba u tu svrhu; ima ih odrediti jedino knez; u ratno doba neka se odredi pak onako kako je to zadržano u povlasticama izdanim s mletačke strane korčulanskoj općini g. 1431; sve to uz uvjet da određeni za stražu vrše samo nju, a ne da služe nekome drugom; ako se knez usprotivi toj povlastici, ima platiti 100 libara globe. Mletačka se vlada poziva na stari običaj, ali ne veli kakav je. Znamo iz vremena prije g. 1420. da su straže i vojnu obvezu i u mirno i u ratno doba vršili pučani i plemići. No iz drugih okolnosti zaključujemo da su nakon g. 1420. uspjeli plemići nametnuti pučanima tu dužnost, a sami se nje osloboditi, te je ta stečena povlastica zapravo taj stari običaj, na koji se mletačka vlast poziva. Važno je istaknuti kako je mletačka vlada istakla u ovom odgovoru da oni određeni za stražu imaju vršiti samo nju, a ne služiti drugome. Time je ujedno dan implicite i odgovor na 21. točku pučke pritužbe, kojom se pučani tuže kako su prisiljeni u doba straža raditi razne poslove knezu i plemićima bez ikakve plaće.

Treća točka. Pučani se tuže dalje kako oni kao jadni ljudi moraju raditi sve radove, kako im naredi oni koji zapovijedaju. Očito je da su pritom plemići samovoljno postupali. Mletačka vlada im odgovara da javne radove obavljaju svugdje seljaci, a ne plemići i građani, pa tako treba da bude i na Korčuli. Dakako, javne radove može narediti samo knez, a nikako to ne smiju učiniti druge osobe. Mogu se pak odrediti radovi koji su samo na opću korist, a ne za posebnu korist plemićâ.

Četvrta točka. Pučani ističu kako su samo oni morali stajati pripravnici i po tom samo oni bili određeni da sudjeluju izvan otoka u mletačkim ekspedicijama na Skadarsko jezero i protiv Đenove, a plemići neće da u tome sudjeluju. Mletačka vlada im na ovu točku kratko odgovara neka se za dužnosti izvan otoka obdržava stari običaj. Znamo da su prije g. 1420. Korčulani bili obvezani vojničkim obvezama i izvan Korčule te da su ih vršili i pučani i plemići. I ovdje su jamačno plemići držali starim običajem da ne moraju ići kao vojnici izvan Korčule.

Peta točka. U pritužbi pučani kratko vele da im plemići ne dopuštaju zasađivati nove vinograde. Dne 30. prosinca naime donijela je korčulanska općinska uprava skupa s odborom za to određenim odredbu da se ne smije u poljima zasađivati vinova loza tamo gdje već prije nije bio vinograd ili gdje barem nije već u blizini. Općina kao zastupnica plemićkih interesa ustala je bila također protiv korčulanskog kneza, koji je i zemljišta određena za sisanje davao za zasađivanje vinograda, a mletačka vlada u toj prilici bijaše dala pravo općini. Međutim, na pučku pritužbu mletačka vlada odgovara kako je obaviještena da je otok Korčula razdijeljen u tri dijela, jedan za sisanje, drugi za pašnjake, a treći za sađenje vinove loze; stoga i sada određuje da niti korčulansko vijeće niti knez ne smije nikome dopustiti sađenje vinove loze, već samo na onom zemljištu gdje su i sada vinogradi, a knez će biti kažnjen globom ako pristane da se i drugdje sadi loza.

Šesta točka. Pučani se tuže da samo oni vrše *angarie*, a plemići ih ne vrše i od njih su oslobođeni. Mletačka vlada ukratko odgovara neka se u tome uzdrži dosadašnji običaj. Riječ *angaria* ima više značenja, ali uvijek znači neko prisilno opterećenje nametnuto nekome za nekog drugog. U korčulanskim dokumentima znači ili obvezu stanovitog rada za opću korist (opća rabota javnih radova i vojna obveza) ili plaćanje koje se vrši za podmirenje troškova takva rada. Jamačno ovdje pučani traže općenito jednakost. Budući da jednakosti nije po postojećim propisima bilo, to imamo odgovor u ovoj točki smatrati negativnim za pučane.

Sedma točka. Plemići su i drugdje izvan Korčule kupovali vino, naročito na Pelješcu, i dovozili ga u Mletke. Pučani ističu da je to na štetu Mlečića i siromašnih ljudi otoka Korčule, te traže da mletačka vlada to zabrani. Mletačka vlada se u ovom pitanju vinske trgovine stavlja na stranu plemića. Ona odgovara neka slobodno Korčulani dovoze vino odakle hoće, niti to ne smije ni njihovo vijeće ni knez zabraniti, a ako i zabrane, neka nitko to ne sluša; ipak određuje da se dopušta ta trgovina vinom ako se ono dovozi u Mletke, a ne drugamo.

Zatim slijedi čitav niz žalbi, na koje kolegij odgovara sumarno. One su iznesene raznolikim redom, ali većinu možemo podijeliti uglavnom u tri grupe. Jedna grupa obuhvaća prosvjed protiv raznih novih odredaba, druga ustaje protiv zlorab, a treća čak i protiv nekih odredaba statuta.

Prva grupa. Pučani se žale na daci, koji je uveden na izvoz drva iz Korčule, po čemu se vidi da su se oni bavili sječom drva i njegovim izvozom. (Ta je odredba ušla pri konačnom sastavljanju zbirke reformacija kao poglavlje 199.) Dalje je stvorena odredba prema kojoj od usjeva dobivenih na općinskom zemljištu treba općini dati peti dio, a prije se davao šesti dio. (U zbirku reformacija ušla je ova odredba kao poglavlje 6.) Prema jednoj odredbi ne smije se plaćati radnika nadničara više od četiri solda. U lumbardskom polju ne smije se tužiti vlasnik sitne stoke zbog učinjene štete. Prije su se za štete učinjene od krupne stoke plaćala tri groša, a sad su odlučili da se plaća 6 groša. (Ova odredba ušla je kao poglavlje 156. u zbirku reformacija.) Prije su se za štete učinjene od sitne stoke plaćala 2 perpera, a sada se plaćaju 4.

Druga grupa. Pučani iznose niz teških plemićkih zloraba. Plemići imenuju čuvare svojih i pučanskih vinograda, takozvane puđare, samo onako kako to oni hoće, a pučane ništa i ne pitaju te oni o tome ne znaju ništa. Plemić Marin Žilković dao je da se procijeni šteta od životinjskih tragova u njegovim vinogradima, a nije to isto uradio za druge vinograde. Ne puštaju pučanima da obavljaju berbu vinograda kako oni hoće, već im to određuju plemići. I u pogledu prodaje mesa favoriziraju se plemići. Pri prodaji mesa na mesarnici daje se prije prednost plemićima, tako da mnogo puta pučani ostaju bez njega. Sami pučani moraju meso prodati plemićima uz cijenu jednog mezanina, a pučanima uz skuplju cijenu jednog solda. Kraj Žuljane je nasstradao brod Mihajla Chillija nakrcan žitom. Žito je doneseno u Korčulu i općina ga je prodavala za 23 solda star. Žito bijaše dobro, pa ga pojedini plemići uzeše neki po 40, neki po 50 stara, a jadni pučani ne mogahu ga dobiti za svoju porabu niti jedan star. Što je još gore, poslije ga plemići prodavahu pučanima po 56 solada jedan star. Plemići su izabrali za kancelara jednog ple-

mićkog srodnika iz Hvara, koji je pristran u korist plemića i radi sve moguće zlo puku naplaćujući previše za izradu isprava, praveći na zahtjev plemića mnoge druge nepravde i guleći pučane. Zato mole pučani vladu da knez koji bude došao iz Mletaka dovede sa sobom kancelara, jer s ovim sadašnjim ne mogu oni jadni živjeti.

Treća grupa. Pučani iznose niz žalbi i protiv raznih odredaba statuta. Vidi se ogorčenost puka zbog pomanjkanja ravnopravnosti klasa u pojedinim stvarima i nečovječnih odredaba statuta. Ako plemić ubije čovjeka, odsiječe mu se glava, a pučanin biva obješen, vele pučani, »protiv svake pravičnosti za prezir puka«. (Ova odredba nalazi se u statutu kao poglavlje 1.) Smrt vješanjem smatrala se sramotnijom. Tko ubije konja, biva obješen, vele pučani, »protiv svakog Božjeg i čovječanskog zakona«. (Ova odredba nalazi se kao poglavlje 86. Statuta.) Tko ukrade vola, mora platiti 50 perpera globe i treba da dá odštetu gospodaru, a ako nema odakle platiti, ima da se objesi; za krađu krave pak plati se 30 perpera ili ako se ne plati, kradljivac biva obješen. (O krađi vola u poglavlju 13. Statuta.) Ako plemić siluje djevicu iz puka, plaća 50 dukata i ostaje u zatvoru tri mjeseca, a ako pučanin siluje plemkinju, biva obješen. (Ova odredba nalazi se kao poglavlje 134. Statuta.) K tome su se pučani žalili i na to da se plemkinjama udatim za pučane ne priznaje više obilježje plemstva.

Na sve ove prigovore protiv novih odredaba, zloporaba i raznih poglavlja Statuta odgovara mletački kolegij ukratko s dva principijelna odgovora. Što se tiče prigovora protiv odredaba Statuta, te se ne mogu nikako ukinuti jer je mletačka vlada na molbu korčulanske općine potvrdila Statut i hoće da se njegove odredbe održavaju. Jedino ukida onu odredbu Statuta prema kojoj se može govoriti protiv kneza te ako netko bude zbog toga oglobljen, da mu plaća općina. Što se tiče svih ostalih stvari, protiv kojih se pučani žale, kolegij rješava: ako je sve to zaključeno u korčulanskim vijećima, knez pod prijetnjom globe od 100 libara ne smije se toga držati dok nije potvrđeno od mletačke vlade. Implicitno ovo rješenje sadržava dakle i zabranu svih onih zloporaba koje čak ni u vijećima nijesu zaključene.

U ovoj pritužbi pučana od mjeseca studenog g. 1441. i u rješenju mletačkog kolegija radi se k tome posebno o jednoj važnoj stvari, naime o načelnom pravu da li se puk može sastajati, slati svoja poslanstva k mletačkoj vlasti i sakupljati priloge za podmirenje troškova. Naravno je bilo da su se pučani dogovarali i sastajali, kako bi mogli sastavljati svoje pritužbe i birati poslanstvo. No plemići su im zabranili da se ne smiju sastajati ni savjetovati radi odašiljanja svojih poslanika u Mletke. Kad su se pak vratili prokuraturi puka, koji su zbog raznih pritužbi bili također prošlog ljeta u Mlecima, bili su od kneza i plemića zlostavljani po zatvorima i vođeni na javne radove i straže, okrutno se s njima postupalo i nametnute su im globe. Pučko poslanstvo, koje treba da ide u Mletke, mora potajno pobjeći, a i ovo sadašnje su plemići sprečavali da ode. Pače su knez i plemići oduzeli novac, koji se u puku sakupio za podmirenje troškova poslanstva. Sve ove činjenice iznijeli su sada poslanici mletačkoj vladi, te stoga stvara kolegij i o tome odnosne zaključke: Ima se narediti knezu pod prijetnjom globe da se ne smije zapriječiti nikome tko želi ići k mletačkoj vladi, i da mu se imaju dati u tu svrhu isprave koje bude zahtijevao. Stoga neka ne čini nikakve neprilike ni smetnje

ovim pučkim poslanicima, koji su sada došli, niti nek im za to ne nametne nikakvu globu. Dakako, ni pučani ni plemići ne smiju se nikako sastajati ako se prije ne prijave knezu i ne kažu mu zbog kojeg se uzroka imaju sastati i poslati poslanstvo u Mletke; knez im, ako se propisno prijave, ne smije pod prijetnjom globe zabraniti sastanak.

Pučani su se također ovom prilikom potužili kako oni dolaze na svoj trošak, a plemići idu na općinski. Pučani traže neka i poslanici puka putuju na trošak općine, ili pak, ako se to ne prihvati, neka i plemići plaćaju sami za sebe trošak. Kolegij rješava neka svaka klasa dolazi na svoj trošak, a ne na općinski.

Odluke kolegija saopćio je dužd knezu Korčule posebnom dukalom uz opomenu da se njih svakako drži i da ih u službenim aktima registrira.

Istog mjeseca studenog g. 1441. desili su se i plemićki poslanici u Mlecima. Plemićima je uistinu smetalo što se pučani sastaju u svoje pučke skupštine. Plemićko poslanstvo je sada obratilo pažnju baš na to pitanje slobode sastajanja. Ono sada pod maskom općenitosti radi protiv pučana. Izričito pučane sada ne spominje, već samo veli kako se u gradu i na otoku drže razne skupštine, koje izazivaju nered i skandale, a plemići su željni mira i reda. Zbog toga mole da se zabrani svako sastajanje bez izričitog kneževa dopuštenja. Mletačka vlada prihvaća ovu njihovu molbu, no ustalom riješila je ono isto što i u odgovoru na peticiju pučana. Naređuje dakle pod prijetnjom strogih kazna da se skupštine i sastanci ne smiju održavati bez kneževa dopuštenja. Ovu naredbu objavljuje dužd dukalom od 30. studenog 1441. upravljenom knezu Korčule.⁷ Ona ima opće značenje. Jednako je vrijedila za plemiće i pučane, te je mogla postati i dvosjeklim mačem ako bi se našao knez koji bi je strogo primjenjivao i ne bi pogodovao plemićima, kao što su radili dosadašnji knezovi. Uistinu i kod pučana i kod plemića javila se bojazan da bi se mogla prestrogo provoditi. Zanimljivo je da i pučko i plemićko poslanstvo već prvih mjeseci nove godine 1442. traži njezino ublaženje. I jedni i drugi se boje da bi se kao zabranjeni sastanak moglo shvatiti i sastajanje prigodom slavljenja svadbe. Boje se također da se neće smjeti sastati na prethodni dogovor radi odašiljanja poslanstva u Mletke i savjetovanja o nabavi novca u tu svrhu. Stoga mole i jedni i drugi da im se dopusti sastajanje prigodom svadba i za prethodno dogovaranje o odašiljanju poslanstva i sakupljanje novaca. Smisao molbe jednih i drugih bijaše taj što traže blažu interpretaciju dukale od 30. XI 1441. Ovom prilikom tražili su plemići i pučani objašnjenje već spomenute odredbe o ograničenju zasađivanja vinograda, naime što će biti s onim vinogradima koji su se počeli zasađivati prije 20. prosinca 1441, a još nijesu gotovi. Dužd dukalom od 20. ožujka 1442. odgovara na ta dva pitanja dajući interpretaciju vlade.⁸ Dopušta da se vinogradi, koji su se počeli zasađivati prije 20. XII 1441, mogu završiti. No dodaje da se novi ne smiju nikako na drugom mjestu zasađivati. Što se tiče slobode sastajanja, vlada daje tumačenje koje zapravo znači ublaženje odluke. Tu se veli da se sastajanje u svrhu slavljenja svadbe i pogreba te prethodno dogovaranje za odašiljanje poslanstva u Mletke i nabavu novca u tu svrhu nema smatrati kao održavanje skupština i sastanaka u smislu odredaba koje je o tom prije izdala mletačka vlada. U tim slučajevima treba samo poslije sastanka ili odmah ili barem

⁷ Hanel, 161—162.

⁸ Hanel, 162—163.

u roku od tri dana obavijesti kneza da se održao. Istom ovom dukalom rješava dužd još jednu stvar u vezi s poslanstvima. Veli kako je mletačka vlada obaviještena da se daciji sakupljeni za kneževu plaću upotrebljavaju i u druge svrhe i daju čak plemićima za odašiljanje njihovih poslanstava u Mletke. Dužd sada to strogo zabranjuje. Ti se daciji imaju upotrebljavati samo za kneževu plaću. Ako oni nedostaju za njezino podmirenje, onda se ima za nju izvršiti opća koleta (sakupljanje), ali ne koleta u drugu svrhu. Ako se novac od dacija utrošio u drugu svrhu, mora se vratiti. Dužd upozoruje da se nikako ne bi pučanima nametnula koleta za nabavu novca, koji se ima vratiti niti im se ima nametnuti za odašiljanje bilo kojeg poslanstva, pri čemu se jamačno cilja na plemićko, koje se odašiljalo kao općinsko. Dužd na kraju dukale pripominje knezu da se mora pridržavati svih odredaba statuta osim onih koje je mletačka vlada opozvala.

Vidjeli smo kako je mletački senat već 17. studenog 1441. bio odlučio da se knez Korčule, i još nekih mjesta, bira u mletačkom Velikom vijeću. Ta odluka još se nije bila primijenila. Sada, 14. veljače 1442. senat ponovo odlučuje da se knez Korčule bira u mletačkom Velikom vijeću. Motivira to time da su se prije izbora davala razna obećanja, a poslije izbora se događale razne nepodopštine; zbog toga su nastajale razmirice i neprijateljstva; dakle zbog dobra samih tih mjesta, da bi se izbjegli skandali i da bude pravo također siromašnim osobama, ima kneza birati mletačko Veliko vijeće na dvije godine.⁹

Straže su obveznici vršili osam dana. Plemići su nastojali da ti obveznici, koji kroz to vrijeme nijesu bili neprekidno na stražarskom mjestu, već su bili članovi straže kao cjeline, u slobodnim satovima rade razne poslove, te su ih, kako smo iz pritužba pučana vidjeli, silili da ih i za njih osobno obavljaju. Vidjeli smo da je mletačka vlada g. 1441, uvažavajući tu pritužbu pučana, to zabranila. No g. 1443. knez Korčule Marko Gradenico predložio je vladi da se obveznici tokom tog osmodnevnog sudjelovanja u stražarenju upotrijebe za lakše općinske javne radove. Ona je uvažila taj prijedlog, te dukala od 8. travnja 1443. među ostalim i to objavljuje knezu Korčule.¹⁰

Nakon stanovitih razmirica u prvo vrijeme g. 1444. pučani ponovo poslaše u Mletke svoje poslanike, koji se tamo desiše u lipnju i iznesoše razne pritužbe. Mletački senat raspravlja o pojedinim točkama i donosi o svakoj svoju odluku. Pučki poslanici vele da je korčulanski puk primio od mletačke vlade potvrde svojih prava. Ta prava puka se ne poštuju. Puk dakle moli vladu da se ta prava poštuju i da se naredi korčulanskom knezu pod prijetnjom globe neka na to pripazi. Pučani bi naime željeli da prestane potreba da se šalju poslanstva zbog povrede njihovih prava. Mletački senat odlučuje neka se udovolji molbi pučana pod prijetnjom globe od 100 dukata knezu, izuzevši ako je nešto protivno pučkim pravima odlučeno kasnije u mletačkim vijećima ili dana drukčija uputa knezu. Pučani kažu da prema pravima, izdanim od mletačke vlade dukalom, nijesu dužni da obavljaju kakav drugi javni rad dok se nalaze na straži u gradu. Ovo pak ne poštuju plemići, već onima određenim za stražu naređuju da obavljaju i druge javne redove. Plemići hoće da ih pučani drže za svoje gospodare, ali pučani, obraćajući se mletačkoj vladi, vele doslov-

⁹ Liubić, Listine IX, 155.

¹⁰ Hanel, 164.

no: »Toga mi nećemo, jer nećemo da imamo drugog gospodara osim vašeg presvijetlog gospodstva.« Pučani dakle mole vladu neka bi poradila da se poštuje pravo pučana. Mletački senat rješava da se poštuje vladina odredba i da se nikako ne sile na drugi rad pučani određeni za stražu. S tim je ukinuto, naravno, i ono što je dukalom od 8. travnja 1443. bilo određeno, naime da se obveznici straže upotrijebe za lakše javne radove. U pučkim povlasticama stoji i to da se ne smije nametnuti koleta pučanima ni podanicima Korčule ni u jednom drugom slučaju, već samo onda ako daciji određeni za kneževu plaću nijesu dovoljni, i to u tolikoj mjeri da bi se nadopunila potrebna svota. Pučani se tuže da im je uza sve to nedavno bila nametnuta koleta u drugu svrhu. Vele pučani, plemići to rade iz mržnje prema puku i iz osvete što su pučani uspjeli isposlovati da plemići ne biraju kneza već da ga imenuju sami Mlečići. Pučani traže da im se vrati novac od kolete nezakonito nametnute i da se slične zlorabe više ne zbivaju. Senat odlučuje da se u pitanju kolete i ostalih stvari potpuno obdržavaju odredbe Statuta i privilegija pod prijetnjom globe do 100 dukata knezu. Dakle ni kolete se ne smiju ubirati ni u koju drugu svrhu, već samo u slučaju potrebe za nadopunu kneževu plaće. Iako je već prije na razne pučke pritužbe bila mletačka vlada odredila da plemići za svoje stvari dolaze u Mletke na svoj trošak, a pučani za svoje na svoj, ipak su i dalje plemići slali za svoje plemićke interese poslanike na trošak općine. Pučani se i sada na to tuže. Mletački senat udovoljuje i ovoj pučkoj pritužbi određujući da predstavnici pojedinih društvenih razreda dolaze na trošak razreda, a ne općine; jedino za opće stvari neka poslanici dolaze na trošak općine. Daljnja točka pučke tužbe tiče se postupaka prema pudarima, koji su se postavljali iz reda pučana; prave im se nepravde i kažnjavaju se globama. Senat i u cvome udovoljuje korčulanskim pučanima naređujući da se u tom treba držati dosadašnjih običaja i odredaba. Pučani dalje iznose kako je prije bio običaj da pučanin određen za stražu može, ako je iz raznih uzroka zapriječen, poslati koga drugoga kao svog zamjenika. Sad im to plemići neće da dopuste i ne puštaju knezu da primi zamjenika. Pučani traže da mogu slati zamjenike. Senat im to dopušta s time da o tome vodi računa samo knez, koji će paziti da li je zamjenik podoban. Pučani sada ponovo traže izjednačenje u angariama. Pored radne snage seljaka za radove pri zidinama upotrebljavali su se, naravno i plaćeni stručni majstori i radnici nadničari. Pučani sada traže izjednačenje na taj način da se ukine osobni fizički rad seljaka u gradu te da svi stanovnici grada i otoka novčano pridonose za gradske utvrde i građevine prema svojem imovnom stanju u pokretninama i nekretninama, o čemu se ima brinuti odbor u kojem će biti dva plemića i dva pučanina. Jedino pristaju pučani da ostane upotreba seljaka za javne radove izvan grada u selima. No mletački senat nije nimalo pristao na ovo traženje pučana, već je odlučio da sve ostane kao što je bilo dotada. Pučani dalje ističu kako im vrlo dobro dolazi što kneza više ne bira korčulansko Veliko vijeće, već ga imenuje mletačko Veliko vijeće. Ipak, vele, knez katkad griješi i radi protiv zakona, jer ga o svemu obavješćuje kancelar izabran od plemića, koji zavisao od njih sve radi prema njihovim interesima. Pučani stoga mole mletačku vladu da odsada plemići ne biraju kancelara, već da ga knez dovede, kao što je to običaj u ostalim mletačkim mjestima; taj kancelar, doveden od kneza, neka ima jednaku plaću i prihode kao dosadašnji. Čim pak dođe novi knez, neka se sadašnji kancelar svrgne. Mletački senat na ovo pučko traženje odgo-

vara neka i dalje plemići biraju kancelara, dakle ne udovoljava pučanima, ali eto kao za neki ustupak i garanciju pučanima određuje da knez ima pravo svrgnuti kancelara ako zlo radi te ako mu nije po čudi. Posljednja točka pučke pritužbe govori o jednom pitanju sudbenosti, koje je za pravilno vršenje pravde prema pučanima i za zaštitu njihovih interesa bilo za njih veoma važno. Prema korčulanskom Statutu postojali su na Korčuli advokati kao općinski službenici, koji su među ostalim dužnostima zastupali i privatne stranke na sudu, a nagrada im je također bila predviđena Statutom. Osim advokata Korčulane je na sudu prema Statutu mogla zastupati i bilo koja osoba kao punomoćenik (procurator) i da brani interese onoga tko se parniči. G. 1443. korčulansko Veliko vijeće stvorilo je o tome novi zakon, prema kojemu privatne stranke može zastupati pred sudom jedino advokat ili pak još samo rođak sve do trećeg stupnja. Ovaj je zaključak podnijela korčulanska općina mletačkoj vladi na potvrdu. Vlada je taj zaključak potvrdila, i to je objavljeno u Korčulu posebnom dukulom od 24. listopada 1443.¹¹ Pučani su smatrali da je i ovaj zakon uperen protiv njih, pače se posebno tuže da niti rođaci u četvrtom stupnju ne mogu biti punomoćenici na sudu. Zašto pučani smatraju taj zakon nepravедnim? Oni naime vele da će knez moći saznati o parnici siromašnih ljudi samo onoliko koliko mu bude htio kazati advokat, čovjek plemićke klase, jer se parnice vode na »latinskom« jeziku, a narod sa sela ne poznaje »latinskog«. Pučani dakle nemaju povjerenja u advokata, da će on pravедno zastupati njihove interese na sudu, a pučanin koji se parniči ne može ga kontrolirati, jer ne zna »latinski«. Zbog toga traže pučani da se za pučane sa sela ustanovi posebni prokurator, koji će ih zastupati na sudu, i da također srodnicima od četvrtog koljena dalje mogu zastupati na sudu. Mletački senat udovoljava ovom traženju kratkim odgovorom: »Neka bude što se traži.« Sve ove odgovore na pritužbe pučana primio je mletački Senat 17. lipnja, a u Korčulu je to dužd javio dukulom od 1. srpnja 1444.¹²

Plemići su opet radili oko toga da se uspostavi stariji privilegij izdan korčulanskoj općini da ona sama bira kneza iz redova mletačkog plemstva. Mletačka vlada udovolji ponovnom traženju plemića te oporeče ono što je prije kratka vremena bila odredila. Dužd dukulom od 2. listopada opet dopusti korčulanskoj općini da može birati iz redova mletačkog plemstva kneza, koji će upravljati dvije godine.¹³ Međutim kratko vrijeme su se mogli plemići veseliti svome uspjehu, jer imamo vijest iz g. 1446, prema kojoj je opet uvedeno postavljanje kneza od mletačke vlasti.¹⁴

Privremeni uspjeh u pogledu kneza kao da je ohrabrio plemiće, te poduzeše daljnju ofanzivu protiv pučana. Iako se prijašnjim odredbama mletačke vlade ograničilo na Korčuli pravo sastajanja, ipak su se pučani i dalje sastajali, pa su se ti sastanci pretvorili u redovite javne pučke skupštine, sazivane pače zvonjenjem zvona i na glas vjesnika. Te skupštine bijahu trn u oku plemićima, te poradiše da se one zabrane. Javiše u Mletke da se pored plemićkog

¹¹ Hanel, 165—166.

¹² Ljubić, Listine IX, 196—201; 166—173.

¹³ Hanel, 173.

¹⁴ Ljubić, Listine IX, 246.

jedino zakonitog Velikog vijeća stvorilo u Korčuli vijeće pučana. Pučani pak nijesu mirovali, pa iako je mletačka vlada bila riješila razne njihove sporove s plemićima, oni su te sporove obnavljali ako nijesu bili zadovoljni njihovim rješenjem. Plemići se potužiše i na ova njihova nastojanja. Kao odgovor na ove plemićke intervencije došla je dukala od 18. studenog 1444. Njom se zabranjuje održavanje »pučkih skupština« pod motivacijom da bi postojanje dvaju vijeća, plemićkog i pučkog, bilo uzrokom mnogih skandala i nereda. Također se zabranjuje pučanima svako novo pokretanje onih pitanja u kojima je mletačka vlast već kazala posljednju riječ.¹⁵

Ne samo u Korčuli već i drugdje pod mletačkom vlasti postavljalo se pitanje seljaka i ljudi koji se bave svojim rukama seljačko-težačkim poslom. Taj se posao smatrao manje uglednim. Seljaci su se mogli naseliti u gradu i postati građani, ali se tada od njih tražilo da odustanu od seljačko-težačkog posla i da se bave građanskim zanimanjima. No događalo se da su mnogi seljaci-težaci naselivši se u gradu i postavši građanima i dalje obavljali svoj seljačko-težački posao, ali su htjeli ipak uživati građansko tretiranje u pogledu dužnosti i prava te nijesu htjeli snositi terete kojima su bili podvrgnuti seljaci-težaci, koji su živjeli na selu. Mletački Senat 26. travnja 1448. razmatra ovo pitanje te donosi odluku da se oni seljaci koji su stekli građansko pravo moraju baviti samo gradskim zanimanjima; samo tako se mogu i dalje smatrati građanima. Ova je odredba imala opće značenje, ali ticala se i Korčule te je ušla u zbirku odredaba mletačkih vlasti, iako se u njoj posebice Korčula ne spominje.¹⁶ To je bilo važno i zbog toga što su seljaci-težaci bili obvezani na javne radove, osobito one oko gradnje i popravka gradskih zidina. No javilo se pitanje da li seoski plemići, koji su se i sami svojim rukama bavili poljoprivredom kao i ostali seljaci, imaju raditi materijalni ručni posao pri javnim radovima, osobito onima na gradskim zidinama, i vršiti straže, naročito one u gradu, a u daljnjoj konsekvenciji, mogu li se uopće više i smatrati plemićima. Na otoku Korčuli bilo je također plemstva koje je živjelo na selu, i to ponajviše u najvećem selu Blatu. To se pitanje pojavilo g. 1467. i pred mletačkom vladom, pri kojoj su plemići i pučani preko svojih izaslanika zastupali protivna stajališta. Plemićko poslanstvo je zastupalo gledište da i ti plemići težaci s ostalim plemićima čine cjelinu s jednakim pravima i povlasticama. Pučani su bili za to da ih zbog vršenja težačkog posla ne smatraju više uopće plemićima i da im se ne dopusti ni pristup u Veliko vijeće. Ovaj put su pučani pobijedili, i dužd je u veljači g. 1468. izdao dukalu kojom se prihvaća gledište pučana.¹⁷ No ta je dukala kratko vrijedila. Naime 17. lipnja 1482. prokurator sv. Marka Vetore Superanzio, generalni kapetan mora, nakon saslušanja plemića i pučana u samoj Korčuli izdao je odluku kojom određuje da plemići, koji borave na selu i bave se težačkim poslom, ostaju i dalje plemići te se ne mogu prisiliti da vrše javne radove na gradskim zidinama, već imaju za

¹⁵ Hanel, 174—175, u vezi s tim i Ljubić, Listine IX, 242—243. Također ovjereni prijepis 16. stoljeća u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 43 c.

¹⁶ Hanel, 175—176. Također u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 132 i br. 498.

¹⁷ Dukala je sačuvana u dva kasnija prijepisa u arhivu Arneri. Prvi dio — II br. 132 u odnosnoj poziciji, objelodanjena u citiranoj stampi 18. stoljeća, a nalazi se zabilježena kao regist i u Repertorio.

njih pridonositi jedino onako kao i ostali plemići.¹⁸ Ovu je odluku potvrdila i dukala od 14. studenog 1482, kojom ćemo se sada odmah pozabaviti.

Pitanje javnih radova, straža i vojničke službe bilo je za pučane zaista aktualno, te ga u svojem izaslanstvu poslanom k mletačkoj vladi g. 1482. ponovo postavljaju. Izaslanstvo pučana, štiteći interese grada i sela, iznijelo je pred vladu četiri točke, ali istodobno poslali su i plemići svoje poslanike, koji su iznijeli plemićko stanovište. Mletačka vlada saslušavši jedne i druge stvorila je odluku koju duž priopćuje dukalom od 14. studenog 1482.¹⁹ Pučani traže da se u pogledu javnih radova i straža izjednače plemići i pučani grada i sela, a to bi značilo da plemići i pučani grada ili rade na javnim radovima kao i seljaci, ili da svi pridonose u novcu, a isto tako da svi jednako vrše straže. No mletačka vlada ovome ne udovoljava te određuje da se u tančine vrše ranije odredbe, naime to znači da pučani sela imaju vršiti javne radove, a pučani grada i plemići pridonositi u novcu; straže pak imaju vršiti pučani. Seoski se plemići imaju tretirati jednako kao i gradski, te se u tome potvrđuje odluka generalnog kapetana mora Superanzija. U četvrtoj točki, koja se tiče opreme korčulanske trireme, naime galije, mletačka vlada odlučuje neka se o tome obdržava onako kao i u ostalim gradovima pod mletačkom vlasti, naime da soprakomit i balistrariji na krmi budu plemići, a ostali časnici i ljudi pučani.

Pučani su se sve više željeli čuti, pa su prema mletačkim vlastima nastupali štiteći interese Korčule općenito i u onima pitanjima gdje nijesu divergirali od plemića i gdje su se s njima slagali. Primjera tome imamo g. 1482. i 1490.²⁰

Ima posebnih interesa pučana sela, ali ipak pučani grada s njima skupa nastupaju. No g. 1499. pred mletačkim izaslanicima Bernardom Loredanom i Nikolom Delfinom za neke seoske poslove nastupaju seljaci posebno, i to izričito se spominje molba seljakâ Blata, Smokvice, Žrnova i ostalih. U tome su vodstvo imali Blačani. Izaslanici sindici su o tome donijeli odluku 5. svibnja 1499, ali u uvodu svoje odluke vele da su prije saslušali plemiće i pučane grada.²¹ To su traženja koja se tiču posebnih interesa sela, gdje nije bilo suprotnosti protiv plemstva, te su ih sindici riješili uglavnom povoljno za seljake. Ta svoja traženja iznijeli su seljaci u šest točaka i o svima su sindici donijeli rješenje. Osvrnut ćemo se jedino na petu točku. Seljaci zamoliše da pučani u gradu ne određuju koletu (sakupljanje novca) seljacima bez sudjelovanja seljaka pri donošenju takva zaključka. Sindici rješavaju da knez može dopustiti kolete i ostale terete jedino prema dosad uvriježenim običajima a nikako drukčije, ali i prije nego se kolete ili tereti odrede, moraju se saslušati prokuratora sela, jer valja paziti da se ne bi zbog zlog obavještenja nametnuo teret i koleta više od onog što je pravedno; ako se drukčije učini i seljaci zbog toga pretrpe štetu, mora im se ona nadoknaditi. Istim sindicima obratili su se u pitanju brodogradnje predstavnici brodograditelja i s njima povezanih za-

¹⁸ Hanel, 191. I u arhivu Arneri, Prvi dio — II u br. 71 i br. 109.

¹⁹ Hanel, 192—193. I u arhivu Arneri, Prvi dio — II u br. 132 i br. 314.

²⁰ Hanel, 204—206.

²¹ Hanel, 223—226.

nata, i oni donose dan kasnije, 6. svibnja, o tome odluku.²² No ovom prilikom obratili su im se i opći predstavnici puka postavivši svoje zahtjeve, pa su o njima 6. svibnja 1499. donijeli u Korčuli odluku upravljenu korčulanskom knezu. Prema običaju navodi se redom zahtjev po zahtjev i kod svakog rješenja.

Prvo. Pučani tvrde kako je mletačka vlast već prije bila odredila da korčulansko Veliko vijeće može izabrati za kancelara samo stranca, a sada se to ne poštuje i bira se korčulanski gradski plemić za kancelara. Traže da se poštuje prijašnja odluka mletačke vlasti te da se ne bira domaći čovjek iz Korčule za kancelara već jedino stranac. Sindici evazivno odgovaraju neka se poštuje stari privilegij i neka se poštuje stanje kakvo je bilo do dolaska kneza Simona Capella. Ovaj knez je upravljao Korčulom g. 1491—1494. Knezovi pak ne smiju preporučiti nikog za kancelara već imaju to prepustiti tajnom glasovanju korčulanskog Velikog vijeća.

Drugo i treće. Pučani traže da nitko, ni plemić ni pučanin, ne smije biti zakupnik dacija ako je dužnik prema općini. U vezi s time predlažu neke specifične odredbe. Sindici, uz pobliže specijalne modalitete, koji reguliraju to pitanje, uglavnom prihvaćaju taj zahtjev.

Četvrto. Događalo se i pučaninu i plemiću, kad je po nekom poslu bio kod kneza, da je od onih koji su bili u prisutnosti kneza bio u svojem govorenju prekidan. Pučani traže da se to više ne radi i da se dopusti sloboda izlaganja pred knezom. Sindici prihvaćaju taj zahtjev, ali s tim da se onome tko izlaže zabrani ogovaranje.

Peto. Već i dosad je postojao tumač (interpret), koji je služio potrebama pučana kod vlasti, jer svi nijesu poznavali talijanski i latinski. Sada traže pučani da se to pravo potvrdi, i to da ga oni biraju za godinu dana a knez potvrdi, no nek se može izabrati s kneževom potvrdom i za slijedeću godinu. Sindici im potvrđuju to pravo, ali s time da tumač bude dolična osoba.

Šesto. Pučani vele kako se uvriježilo pravilo da i plemići i pučani idu kao poslanici u svrhu obrane starih običaja na trošak općine. Sad su plemići to ukinuli, te pučani traže da se obnovi staro pravilo. Sindici evazivno odgovaraju nek se obdržavaju stari i istinski običaji.

Sedmo. Budući da općinski advokati birani iz reda plemića ne zastupaju pred sudom u civilnim parnicama kako treba, to pučani traže neka se za potrebe puka uvede biranje dvaju njegovih advokata. Sindici ne udovoljavaju ovom zahtjevu, već samo određuju da advokati za svakog moraju pravedno vršiti svoju dužnost, a ako to ne čine, trebaju biti kažnjeni.

Na *osmu* ćemo se točku niže osvrnuti, a sad ćemo spomenuti *devetu*. Pučani traže da četiri plemića i četiri pučanina trebaju svakih šest mjeseci pregledati poslovanje kamerlenga. Sindici tome ne udovoljavaju već samo određuju da njihovo poslovanje svakih šest mjeseci pregledava knez.²³

Već smo vidjeli kako se tokom 15. stoljeća bila počela formirati pučka skupština, koja se čak sastajala na znak zvona, ali protiv nje su žestoko usta-

²² Hanel, 226.

²³ Ovu odluku od 6. svibnja 1499. vidi u kasnijem ovjerovljenom prijepisu u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 342.

jali plemići, te je dužd Francesco Foscarini dukalom od 18. studenog 1444. zabranio održavanje redovitih pučkih skupština. Budući da su se usprkos tome takve skupštine opet uvele, to ih je mletačka vlada ponovo zabranila odlukom od 7. travnja 1462.²⁴ Kako je mletačka vlast ipak dopuštala da se pučani za podnošenje pojedinih traženja mogu sastajati, to je via facti dovelo do toga da se nasuprot ovim zabranama tokom vremena ipak formirala pučka skupština kao posebno tijelo, koje je predstavljalo pučku klasu. Plemstvo i puk su dospjeli u takvu međusobnu suprotnost da su tako reći vrebali jedni na druge hoće li donijeti neku odluku nasuprot interesima protivne klase. Zanimljiva je u tom smislu odluka korčulanskog Velikog vijeća od 8. travnja 1488, koja glasi: »Odlučuje se da se uz gospodina Nikolu Obradova pošalju još dva poslanika u cilju da se potvrdi odluka prihvaćena u Velikom vijeću, a i radi drugih potrebnih stvari, koje bi se mogle dogoditi i koje bi se usudili pučani protiv plemića pokrenuti.«²⁵ Za saznanje o formiranju pučke skupštine važna je točka *osma* u spomenutoj odluci sindikâ od 6. svibnja 1499. U njoj se doslovno veli ovo: »U pogledu osmog zahtjeva, kojim mole da mogu za svoje svakodnevne potrebe i poslove sazivati svoju kongregaciju i stvarati odluke te pobirati novac, koji će biti potrebit s tog uzroka za odašiljanje poslanstva u Mletke, pa da gospoda rektori ne priječe pobirati taj novac pače da pritom i pomognu, određujemo da se obdržavaju privilegiji i koncesije udijeljene od Preslavne Sinjorije.« I ovo je u neku ruku evazivni odgovor, ali ipak iz njega se dá zaključiti da pučka skupština već postoji i da joj priznaje legalni karakter. Znamo da su odluke korčulanskog Velikog vijeća vrijedile jedino ako bi ih potvrdila mletačka vlada, ali pučani, čim bi opazili da je Vijeće odlučilo nešto što bi moglo škoditi njihovim interesima, odmah bi poduzeli korake da se osujeti njihova potvrda. To je pridonosilo stvaranju pučke skupštine kao stalnog legalnog tijela. Svakako ona se kao takva spominje 7. veljače 1502. Naziva se »kongregacija pučana grada Korčule i otoka« (congregatio popularium civitatis Curzulae et insulae). Imamo naime u arhivu Arneri u ovjerovljenom prijepisu njezin zapisnik pod spomenutim datumom. Uz izraze odanosti pučka skupština moli mletačku vladu neka dopusti da pučani izašlju u Mletke svoje poslanstvo skupa s plemićkim izašiljanim od korčulanskog Velikog vijeća.²⁶ Također iz svoje inicijative podastirala je pučka skupština prijedloge, a njih su plemići mogli smatrati sebi štetnima. U tim prilikama mletačka vlada je prije svoje odluke obično htjela saslušati plemićke odaslanike.

U istoj godini 1502. pučko poslanstvo se obratilo mletačkoj vladi u dvjema stvarima, u kojima su bili zainteresirani pučani, a mletačka vlada nakon saslušanja plemićkog poslanstva stvorila odluku, koja bi saopćena u Korčulu dukalom od 8. srpnja 1502. Prva je riješena prema želji pučana. Kad naime treba opremiti i oboružati brod za obranu otoka Korčule, treba da se to izvrši na teret općine, a tek ukoliko sredstva ne bi dostajala, ima se trošak porazdijeliti na plemiće i pučane prema njihovoj imovinskoj snazi. Pučani su već ranije bili postavili zahtjev g. 1444. da kancelara općine ne bira Veliko vijeće Kor-

²⁴ Vidj u Initium.

²⁵ U korčulanskom arhivu u Zadru pod brojem 61 Atti del Conte Domenico Tiepolo. 1490 usque 1493. Vidi unutar toga Acta Consilii 1488. pod odnosnim datumom.

²⁶ U arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 43 b.

čule, već da ga postavlja knez. Mletačka vlada nije tome bila udovoljila, već je ostavila pravo korčulanskom Velikom vijeću da ga bira, a knez ga ima pravo skinuti ako zlo čini. Vodeći računa o toj odluci pučani su sada postavili ponešto drukčiji zahtjev, naime da se bira samo na dvije godine, a da ni on ni njegov koadjutor ne može biti iz Korčule, te svoju dužnost mora vršiti na opće dobro, pa i za siromahe bez ikakve naplate, jer je plaćen od općine. Mletačka vlada odlučuje da kancelar i njegov koadjutor ne budu iz Korčule, ali iz krajeva podložnih Mletačkoj Republici.²⁷

Pučani počinju sudjelovati i u nekim općinskim poslovima. U studenome g. 1505. u poslovima nabave žita složili su se plemićko Veliko vijeće i pučka skupština da tim poslovima oko žita ravnaju Antun Angelis u ime plemstva i Ivan Petar Floria kao predstavnik zajednice puka.²⁸

Ulazimo već u godinu 1510, kad je u veljači a nakon kraćeg smirenja još jače u svibnju planuo na Hvaru pučki ustanak, koji potraja sve do g. 1514. On je uzbudio duhove po cijeloj Dalmaciji, a odjeknuo je i na Korčuli. Puk se kroz to vrijeme i u Korčuli jače čuo, ali do pojave ustanka ne dođe. Knez Brača javlja 27. svibnja mletačkoj vladi o ustanku te veli kako »plemići Brača misle da treba u tome nešto poduzeti, da ne bi to slijedilo u ostaloj Dalmaciji.«²⁹ Mletački providur armade izaslan na Krk zaustavio se u Korčuli i zadržao se neko vrijeme te izvijestio 11. lipnja vladu. Veli da su potajno k njemu bili došli plemići s Hvara i dali mu popis vođa pučana, ali tada nije smatrao potrebnim odaslati ga, ali sada ga šalje i preporučuje da vlada strogo postupi protiv drskosti tih pučana, kako bi slične misli iskorijenila iz srca ostalih pučana Dalmacije, koji bi možda pokušali oružjem pokoriti građane i plemiće te postići terorom ono što su oni na Hvaru postigli. Drži sigurnim da će vlada prikladno postupiti. Prije njegova odlaska na Krk došao je k njegovoj galiji velik broj građana Hvara bjegunaca s jednom barkom sa ženama, te su mu uz uzdahe i suze ponovo prikazali doživljenu nezgodu, a on ih utješio s uvjerenjem da će vlada prikladno postupiti.³⁰ Ovdje providur pod »građanima« misli plemiće, koji su pretežno boravili u gradu Hvaru. U samoj Korčuli nastojao je knez Lorenzo Badoer odmah ugušiti zametke jačih sukoba. Najjasnije će nam pokazati zapisnik o onome što je poduzeo. Zapisnik glasi:

»Dne 26. srpnja 1510. Danas je i malo prije nastala kavga između gospodina Jakova Zilkovića i šior Andrije Sole, koji tvrdi da je prokurator puka. Iz te kavgе bio se mogao i još uvijek se može izroditi vrlo velik nemir, kad se ne bi putem pravičnosti prikladno poduzelo. Zbog toga smo u povodu te kavgе preslušali obje strane u palači uz prisutnost vrlo velikog broja plemića i puka, da bi se time svakako pomoglo časti Preslavnog i Presvijetlog našeg gospodstva Venecije i mirnom stanju ovog grada Korčule.

²⁷ Atti del Conte Francesco Zorzi degli anni 1504 usque 1507 pod brojem 75, sveščić 3 pod odnosnim datumom. Isti dokument i u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 505 u poziciji »Cancelliere«.

²⁸ Atti del Conte Francesco Zorzi degli anni 1505, 1506. 1507. pod brojem 76, sveščić 3 fol. 58—59.

²⁹ M. S a n u d o, Rapporti della Republica Veneta coi Slavi meridionali, *Arhiv za povjestnicu jugoslavensku*. VI, 1863, 345.

³⁰ Sanudo, 348.

Stoga mi Laurencije Badoer u ime Preslavnog i Presvijetlog našeg gospodstva Venecije, knez korčulanski po pretorskom ovlaštenju i u ovome preuzimajući vlast i glas Preslavnog spomenutog gospodstva i Prejasnog Presvijetlog njegova Vijeća deseterice uz prisutnost spomenutih plemića i puka Vama gospodinu Jakovu Zilkoviću netom imenovanom i šior Andriji Sole netom imenovanom te svima i pojedinicima iz rečenog grada naređujemo da se pod prijetnjom konfiskacije dobara i imovine svakog tko bi se suprotstavio, ne smijete međusobno kavgati uvredljivim riječima i djelima na bilo koji način koji smo sada vidjeli. I bilo tko nek se to ne usudi. Ako se nađe nekakav prijestupnik i izazove nered, čim se ustanovi nasrtaj, nek se zna, odmah bez formiranja ikakva drugog procesa o tome, osim kazne gubitka dobara poslat ćemo ih na sudovanje o glavi spomenutom Presvijetlom Vijeću deseterice. Nalažemo sada i nadalje neprekidan mir plemićima i puku, i neka svi mirno žive u stupnju i stanju svome kao najvjerniji podanici odličnog gospodstva Venecije.³¹

Na kraju se veli da su ovaj proglas saslušali u kneževoj palači plemići i puk. Ovim proglasom ide se bez sumnje za tim da bi se prepriječilo ono što se već na Hvaru dogodilo. Ide se za tim da ne bi plemići izazivali, ali da se puk zadovolji svojim stanjem. Ipak glavna poenta je uperena prema puku. Isti knez Korčule je izvijestio u istom ovom mjesecu mletačku vladu kako su u Korčulu prebjegli zbog ustanka puka mnogi plemići sa svojim obiteljima.³²

Međutim ustanak na Hvaru razvijao se svojim tokom, kako nam ga je historiografija prikazala. U svibnju 1511. se činilo da su se stvari primirile, te je hvarski knez Antonije Lippomano javio mletačkoj vladi da su prestale razmirice između plemića i pučana.³³ To stanje relativnog mira potrajalo je neko vrijeme. Pače zajednica puka na Hvaru je preko korčulanskog kneza javila plemićima izbjeglim na Korčulu svoju želju za izmirenjem i pozvala ih neka se vrate a hvarski plemići u Korčuli su izrazili sklonost tome i izrazili volju da se vrate, te o tome korčulanski knez izvješćuje hvarskog dopisom od 4. svibnja 1512.³⁴

U godinama 1511—1512. nezadovoljstvo pučana dovelo je do nemira također u Zadru, Šibeniku i Splitu. Novoimenovanog providura Dalmacije Sebastiana Giustiniana izaslala je mletačka vlada s naročitom svrhom da uguši nemire u tim gradovima i da konačno sredi prilike na Hvaru. Najjači su nemiri izbili u Šibeniku, gdje su u godini 1512. neko vrijeme pučani pod vodstvom Jurja Prokića preuzeli vlast, istjerali plemiće, neke ubili i oplijenili njihovu imovinu. Giustiniano je u Zadru dao zatvoriti vođe nezadovoljnika i ugušio u srpnju pobunu u Šibeniku. Nakon toga našao se 3. kolovoza 1512. na Hvaru, odakle je pod tim datumom o svemu vladi poslao izvještaj.³⁵ Poznato je da je Giustiniano svojim netaktičnim postupanjem uznemirio duhove, te se pučki ustanak na Hvaru ponovo jače raspalio i potrajao sve do g. 1514.

³¹ Atti del Conte Lorenzo Badoer degli anni 1510. 1511. 1512. pod brojem 78 sveščić 2 fol. 33.

³² Sanudo, 355.

³³ Sanudo, 375; G. Novak, Pučki prevrat na Hvaru 1510—1514, Split 1918, 80.

³⁴ Atti del Conte Lorenzo Badoer degli anni 1510. 1511. 1512. broj 77 fol. 174 a, 180 v — 181 v.

³⁵ Sanudo, 365, 366, 369, 377, 390—392; S. Grubišić, Šibenik kroz stoljeća, Šibenik 1974, 77—79.

U godini 1512. spremali su na Korčuli majstori Frano i Luka Anzelović neki pokret protiv plemstva, ali se to otkrilo, i bili su sudski osuđeni. Na kraju presude se spomenulo da su imali još suučesnika, no da se protiv njih nije postupalo i za dobro mira se njihova prezimena prešutjela.³⁶

U srpnju 1512. rasprostro se bio glas da su pučani grada Korčule i jedan pojedinac iz Blata bili u savezu i sporazumu s vođom šibenskoga pučkog ustanka Jurjem Prokićem. O nemirima u Šibeniku imamo pojedinačnih kraćih vijesti i za vrijeme njihova trajanja, ali konačni opširniji Giustinianov izvještaj je iz vremena kad je ustanak već bio ugušen. Giustiniano prikazuje da je većina puka u Šibeniku bila protiv ustanka i da je njega pozdravila kao spasitelja. Naravno izvještavanja takve vrste nakon svladane pobune nijesu stopostotno pouzdana, jer puk u strahu može pokazati i neiskreno lice. Da je u Korčuli u istoj ovoj godini pokušao bio neki pokret, malo prije smo spomenuli. No je li bilo istinskih veza s Prokićem ili su glasovi o tome bili samo glasine, teško je reći. Svakako puk se u Korčuli nakon osude Anzelovića i svladane šibenske pobune preplašio te je tražio od kneza da demantira te glasove. Knez je tome udovoljio i izdao proglas, koji je općinski glasnik u gradskoj loži javno oglasio. Demantira glasove o vezi s Prokićem i poriče bilo kakvu vezu s nemirima u Hvaru, Šibeniku i drugim mjestima. Zabranjuje o tome govoriti, i tko se u tome ogriješi, ima se kazniti tjelesnom kaznom i zauvijek izagnati iz grada i otoka Korčule.³⁷ Dosad smo vidjeli dosta jake klasne sukobe između puka i plemstva na Korčuli, no u ovom proglasu knez ističe da je u Korčuli puk vjeran Mletačkoj Republici i da nikada u odnosu puka prema plemstvu nije došlo do pobune. Ako uzmemo u obzir ugušeni pokret majstora Anzelovića, vidimo da je ovaj knežev proglas ipak uljepšan prikrivajući u ponečemu stvarnost.

Zanimljivo je da se u godini 1512. afirmirala potpuno pučka skupština Korčule pazeći da sve bude na legalnoj i lojalnoj osnovi. Imamo sačuvani zapisnik sastanka održanog 17. kolovoza 1512. zapisan od općinskog kancelara Bernardina i ovjerovljen od kneza Laurencija Badoera. Skupština se naziva *bratovština ili kongregacija zajednice puka grada i otoka Korčule* (*fratalea sive congregatio universitatis populi tam civitatis quam insulae Curzulae*). Ističe se da je sastanak održao s kneževim dopuštenjem, i to u kući bratovštine Svih Svetih. Izričito se veli da su se poslali prethodno pozivi u sela. Vidimo organizacijsku strukturu ove skupštine. U njoj imaju pravo sudjelovati odrasliji punoljetni muškarci pučani grada i sela. Praktično, sastajao se većinom puk iz grada, ali su iz sela dolazili bar njihovi predstavnici. Za posebne poslove postojale su već otprije i održale se seoske skupštine. U ovoj skupštini prihvaćena su traženja koja se imaju podastrijeti Sebastianu Giustinianu, generalnom provedituru Dalmacije. Kao izaslanici, koji imaju k njemu ići, izabrana su četvorica. Pučka skupština predlaže slijedeće zaključke:

Prvo. Neka se barem djelomično plate siromašni otočani, koji su u šuma sjekli drvo za općinu, da ne bi umrli od gladi.

Drugo. Neka se dopusti otočanima i građanima pravljenje pakline iz šuma kad ionako stranci prave iz korčulanskih šuma paklinu na štetu naših, kojima je to zabranjeno po odluci kneza Simona Capella.

³⁶ Hanel, 235

³⁷ Atti del Conte Lorenzo Badoer degli anni 1510. 1511. 1512. br. 77 fol. 118.

Treće. Odavna je bilo zabranjeno da stranac izvozi drvo s Korčule. Drvo su mogli izvoziti samo Korčulani, a od toga su znatnim dijelom i živjeli seljaci na Korčuli. No u 15. stoljeću se bilo uobičajilo da i stranci izvoze drvo, a mletački knez u Korčuli je to dopuštao. Zbog toga je plemićko Veliko vijeće pod obrazloženjem da najveći dio siromašnih ljudi živi od izvoza drva g. 1448. bilo zatražilo od mletačke vlade neka poradi da knezovi obdržavajući stare korčulanske odredbe o izvozu drveta ne dopuste strancima izvoz drva, a da ni sami Korčulani ne smiju drvo izvoziti na stranim barkama, već jedino s korčulanskim. Dukalom od 15. studenog 1448. prihvaćeno je među ostalim to traženje Velikog vijeća.³⁸ Budući da ni knez ni činovnici carine borovine nijesu to obdržavali, pučka skupština traži da se poštuju odnosne odredbe te dukale i da se zabrani strancima i izvoz drvenog ugljena. Skupština navodi da su knezovi i činovnici carine borovine davali strancima toliko dopuštenja za izvoz drva da se šume uništavaju na štetu otoka i brodogradnje.

Četvrto. U povodu jedne zamolbe knez Korčule Dominik Theupolo donio je 4. prosinca 1491. odluku kojom se zabranjuje gradnja zidanih kuća u predgrađu nadomak gradu s objašnjenjem da mogu poslužiti ratnom neprijatelju kao uporište, te je dopustio jedino gradnju prizemnih kuća u suhomedini.³⁹ Pučka skupština sada traži da se dopusti gradnja kuća u predgrađu jer su se građani toliko namnožili te ne mogu svi boraviti u gradu i žele graditi kuće u predgrađu.

Peto. Pučka skupština traži da se u odbor zdravstvene vlasti uz dva plemića biraju i dva pučanina.

Šesto. Budući da je u porabi bio kao službeni jezik latinski i talijanski, a većina pučana te jezike nije poznavala, postojao je službenik nazivan turciman, koji je bio za potrebe puka i pučana tumač jezika. Pučka skupština sada traži da se turciman bira ponovo svake godine.

Sedmo. Na kraju presude protiv majstora Frana i Luke Anzelovića veli se da su u nemirima koje su oni prouzrokovali sudjelovali i ostali neimenovani pučani, no pučka skupština se od toga ograđuje odbijajući da bi vjerni puk bio sudjelovao u tom nemiru i zamislio kakvu pobunu.

Osmo. Traži se da i stranci koji imaju imanja u gradu i otoku Korčuli, moraju u običajnim realnim angariama sudjelovati prema veličini imanja, kako po starom običaju sudjeluju pučani.⁴⁰

Proveditur Giustiniano nalazio se tada na Hvaru. Kad je primio ta traženja puka, preko korčulanskog kneza je pozvao plemićku općinu da imenuje defenzore, koji trebaju proučiti ta traženja i kazati svoje mišljenje.⁴¹ Otkad se pučka skupština formirala kao zakonom priznato tijelo, takav se postupak uobičajio. Pred providurom na Hvaru i Braču našlo se i pučko i plemićko izaslanstvo. Ovo je pobijalo pučka traženja. Nastalo je raspravljanje

³⁸ Hanel, 176—180

³⁹ Hanel, 206—207

⁴⁰ Hanel, 234—236.

⁴¹ Atti del Conte Lorenzo Badoer degli anni 1510. 1511. 1512. broj 77 fol. 178, 180 v.

tokom kojeg je generalni providur odbacio većinu tih traženja nazvavši ih »nepravедnim i nepoštenim«, te je prihvativši prethodno samo tri pozvao predstavnike pučana da podnesu novu molbu s tim trima traženjima. Na temelju te nove molbe izdao je odluku pod datumom od 3. listopada 1512, kojom dopušta da se bira jedan pučanin kao turciman s uobičajenom plaćom, i to svake godine nova osoba; da imaju u zdravstvenom uredu biti uz dva plemića izabrana od Velikog vijeća i dva pučanina, ali imenovana od kneza; da sve osobe koje imaju imanja na otoku Korčuli, pa makar to bili i plemići sa Hvara i iz drugih mjesta, moraju pridonositi realnim angariama kao i puk Korčule.⁴² Dan kasnije, 4. listopada, donio je isti generalni providur drugu odluku, kojom prihvaća još dva traženja pučana. Naređuje korčulanskom knezu da ni on ni carinici ne smiju dopustiti ni jednom strancu izvoz pakline s Korčule pod prijetnjom globe od dvjesto dukata, a jedino mogu dopustiti izvoz malene količine domaćim plemićima i pučanima. Dalje, drvo s Korčule mogu izvoziti Korčulani, i to jedino svojim brodovima.⁴³ Jasno se vidi da su predstavnici puka i nakon prve odluke providura, kojom je većinu traženja nazvao »nepravедnim i nepoštenim«, uporno i dalje kod njega ustrajali u svojim zahtjevima te u znatnoj mjeri ipak uspjeli. Ovu odluku je Giustiniano donio nakon svojih neuspjeha na Hvaru i nakon poziva vlade da se vrati u Mletke.

Zanimljiva je ova afirmacija korčulanske pučke skupštine u doba dok traje pučki ustanak na Hvaru i u doba kad je Giustiniano najoštrije nastupio određivši najstrože kazne raznih stupnjeva šezdeset i petorici hvarskih pučana. No moramo reći da su zahtjevi hvarskih pučana bili mnogo radikalniji, jer su tražili potpunu ravnopravnost plemića i pučana, a u svojem nastupu ubili su više plemića i oplijenili im imovinu te u danim trenucima preuzeli vlast. Zahtjevi korčulanskih pučana bili su skromniji. Nijesu naime tražili korjenu promjenu političkog poretka već samo stanovita olakšanja za pučane i zaštitu njihovih ekonomskih interesa, a k tome pokušaji jačeg nastupa su u zametku u Korčuli ugušeni te su daljnji nastupi bili u granicama legalnosti.

Uza sve to što je mletačka vlast krvavo ugušila g. 1514. pučki ustanak na Hvaru a plemići se grdno osvećivali pučanima, ostala je i dalje na Hvaru pučka skupština kao posebno tijelo, pače je mletačka vlada 10. studenog 1514. dopustila da i pučani imaju pravo birati svojeg kamerlenga, koji će uz plemićkog rukovoditi općinskim novcem.⁴⁴ Jaz između plemstva i puka ostao je i dalje na Hvaru i u ostalim dalmatinskim gradovima, pa i na Korčuli. Ipak kroz 16. stoljeće razvila se u Korčuli u daljnjem razvoju ustanova pučke skupštine kao posebno tijelo, koje je uz plemićku općinu i veliko vijeće djelovalo kao organizirano nustijelo, dakako s manje prava od plemićkog tijela. U početku pučka skupština bira samo poslanike, koje izašilje k mletačkoj vlasti, no tokom vremena osim njihova biranja uvriježio se izbor stalnih prokuratora kao predstavnika puka. O njezinim sastancima vodio se zapisnik, a sastajala se s dopuštenjem kneza i uz njegovu prisutnost. Odluke pučke skupštine zapisivane su na talijanskom jeziku, ali budući da većina puka nije

⁴² Isto, broj 74 fol. 73. v; Hanel, 236—237

⁴³ Hanel, 237

⁴⁴ Novak, Pučki prevrat na Hvaru, 91

njega poznavala, tumačile su se u skupštini na hrvatskom jeziku. U nekim zapisnicima se to izričito ističe, te se hrvatski jezik naziva dalmatinskim (*lingua dalmata*) ili materinskim (*lingua materna*).⁴⁵ Skupština bira za grad Korčulu neko vrijeme dvanaest prokuratura, a poslije se taj broj smanjio, za Blato se biraju četiri, za Žrnovo tri, za Smokvicu dva, za Čaru dva i za Pupnat jedan. To su stara sela Korčule, koja se spominju već u prvim arhivskim dokumentima 14. stoljeća. Lumbarda se razvila kao selo u 15. stoljeću, ali nema posebne prokurate, te se smatra udaljenijim predgrađem grada. Kao što Veliko vijeće bira prema potrebi i posebne odbore, tako ih bira i opća pučka skupština. U ponekim općinskim poslovima usporedno uz plemiće dobivaju i pučani svoje funkcionare. Vidjeli smo da je u studenome g. 1505. u poslovima žita bio izabran i predstavnik puka, a kad se g. 1569. ustanovila posebna ustanova skladišta žita i ostalog živeža, vodila su je četiri predstavnika plemstva i četiri predstavnika puka. Prema kneževoj odluci iz g. 1519. imali su i pučani vlasnici konja pravo udjela u sijenu Donjeg Blata. Uz klasne suprotnosti i borbe ponekad se javlja i suradnja, ali to zapravo znači da je puk dobivao i stanovita prava. U pogledu čuvanja šuma u 16. stoljeću često su se slagali plemstvo i puk te donosili zajedničke odluke.⁴⁶ Ponekad se u svemu ne slože gradski pučani sa seoskima, javljaju se i posebni interesi pojedinih staleža, naime brodograditelja i kamenara, a javi se kadikad i razilaženje između gradskih i seoskih plemića.⁴⁷ No to su sve rjeđe pojave, jer je uglavnom puk grada i sela solidaran, a isto tako su u svojim interesima uglavnom solidarni plemići grada i sela. Jaz između puka i plemstva ostaje i dalje, pa i kroz daljnje 16. i ostala stoljeća javljaju se često međusobna osporavanja. Puk se mora boriti za svoja prava i bolji život

Pučani su g. 1541. nastupili s tri svoja zahtjeva: da se pri nastupu svakog novog kneza bira novi kancelar općine s tim da se i na njega primjenjuje princip takozvane »kontumacije« (naime pravo ponovne izbornosti tek nakon stanovitog vremena); da jedan predstavnik puka prisustvuje sjednicama Velikog vijeća; da pučka skupština bira jednog blagajnika, koji će postojati uz plemićkog kamerlenga. Pučka skupština je u studenome g. 1541. odlučila da se ti zahtjevi podastru mletačkoj vladi na odobrenje. Tada je izabrala Nikolu Karlića kao predstavnika, koji će nastupiti pred mletačkom vladom, i dala mu uputu skupa s predstavkom zahtjeva. On je g. 1542. dostavio pismeno tu predstavku mletačkoj vladi. Dne 1. travnja 1543. i 2. ožujka 1544. pučka je skupština ponovo o istoj stvari stvorila odluku, te je u Mletke izaslala Karlića, koji je tamo došao i predao ponovo istu predstavku. No plemstvo je poslalo u Mletke svoje poslanike Ivana Rozanovića i Jerolima Gabriellisa, koji su ustali protiv tih pučkih zahtjeva pozvavši se na stare privilegije. Mletačka vlada je

⁴⁵ Među ostalim vidi zapisnike u Atti ... br. 137, 150, 182, 183, 188, 194, 212

⁴⁶ O skladištu žita vidi poziciju s ovjerovljenim prijepisima dokumenata u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 628 i poziciju br. 629 pod općim naslovom »Institution et terminazioni del Fontico«. O sijenu na Donjem Blatu Raccolta I kod Andrijića fol. 16 v—17 v. O šumama Hanel, 252—255; također u arhivu Arneri, Prvi dio — II u poziciji br. 14 »Circa le maestranze e boschi di Curzola« i Knjiga 194 Korčulan-skog arhiva, zapisnik Velikog vijeća fol. 243 v.—246 v.

⁴⁷ Vidi među ostalim Atti del Conte Lorenzo Badoer degli anni 1510. 1511. 1512. br. 7 fol. 137 i Atti del Conte Girolamo Loredan dall'anno 1573 usque 1576 broj 183 fol. 104.

odbacila pučke zahtjeve iz dvaju razloga. Naime svoju predstavku pučani nijesu predložili knezu Korčule, kao što bi po propisu morali, jer zapravo on ju je trebao sa svojim mnijenjem dostaviti vladi. Zatim je mletačka vlada stala na gladište da se zaista ne smije kršiti stari privilegij. Ipak upućuje pučane Korčule da mogu podastrijeti svoje zahtjeve, koji se ne bi protivili starom privilegiju, novom predstavkom, koju će predložiti knezu. Sve ovo doznajemo iz dukale, koju je dužd upravio knezu Korčule 26. srpnja 1544.⁴⁸ Ovaj put su pučani dakle mimoišli kneza i direktno se obratili vladi, što se smatralo protu-propisnim.

Pitanje biranja kancelara bilo je i dalje kroz 16. stoljeće živo i aktualno. Polovinom stoljeća javila se i kod knezova tendencija da sami postavljaju kancelara. Plemići ustaju protiv nastojanja, a pučani su za to da svaki novi knez postavlja novog kancelara. G. 1551. mletačka vlada je odlučila u prilog plemstva, naime da Veliko vijeće bira kancelara.⁴⁹ Dukala od 13. srpnja 1557. ponavlja to isto. Ovo pitanje kancelara uzmutilo je bilo toliko odnose između plemstva i puka, te je vlada istom dukalom upozorila s nekoliko rečenica kneza, kako je njezina želja da plemstvo i puk žive u međusobnom miru i da on mora svojski oko toga nastojati i poraditi.⁵⁰

Puk je bio neumoran u traženju svojih zahtjeva. U godini 1557. dne 23. ožujka pučka je skupština prihvatila šest zaključaka zvanih kapitula, koje je podastrijela mletačkoj vladi na odobrenje. *Prvi*. Neka se odluka prihvaćena 28. listopada u vijeću plemića u pogledu povišenja dacija mesarima i njezina potvrda od Stefana Tiepola kao generalnog kapetana mora ukine i poništi. *Drugi*. Neka se unaprijed svakih šest mjeseci izabere jedan od puka radi pregleda rada kamerlenga izabranog od plemića, da bi vidio troši li se gradski novac dobro. Taj se zahtjev i dosad postavljao. *Treći*. Neka oni koji unaprijed budu izabrani kao prokuraturi korčulanske katedrale budu obvezni mjesec dana nakon završetka dužnosti položiti račun o upravi novcem u prisutnosti barem dvaju prokuratura puka. *Četvrti*. Neka se pučka kongregacija može sastati u kneževoj palači kao što se u njoj sastaje plemićko Veliko vijeće. Pučka skupština sastajala se naime u crkvi Svih Svetih. *Peti*. Neka se uz justicijere izabrane od kneza iz reda plemstva, koji imaju dužnost mjeriti težinu mesa i ribe i nadzirati mjere, bude izabran od kneza od vremena do vremena jedan vicejusticijer iz reda puka da bi mogao zamijeniti justicijera plemića ako ovaj ne bi obavljao svoju službu. *Šesti*. Neka se objavi da svaki pučanin i seljak koji bude u budućnosti radio na gradnjama određenim od općine, bude plaćen od novca općine svotom koju odredi knez. Ovi zaključci bili su dostavljeni knezu Korčule, koji ih je dopisom od 25. ožujka iste godine dostavio mletačkoj vladi. Poslanici puka išli su u Mletke da zagovaraju te zaključke. U isto doba je korčulansko Veliko vijeće svojim već prije odabranim poslanicima za Mletke sada prema odluci donesenoj u travnju povjerilo neka zago-

⁴⁸ U arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 129 i br. 613 u poziciji »In proposito delle guardie et altri diversi A«, podbroj 13.

⁴⁹ Atti del Conte Pandolfo Valaresso degli anni 1551. 1552. 1553. broj 135 fol. 5—5 v.

⁵⁰ Atti del Conte Marino Barbaro del 1557 al 1559 broj 150 fol. 8 v — 9 v; Raccolta II kod Andrijića fol. 4 — 4 v.

varaju da se zaključci pučke skupštine ne prihvate.⁵¹ Mletačka vlada je saslušavši jedne i druge odlučila da se otpuste poslanici puka i da se ne smije ništa mijenjati. Prema tome ona zaključke pučke kongregacije nije potvrdila. U tom smislu duž je dukalom od 17. kolovoza 1557. obavijestio kneza Korčule te i sada preporučio da što više nastoji i poradi oko mira i sloge između plemstva i puka.⁵²

Mletački knezovi po dalmatinskim gradovima više su puta pravili zloporabe, koje su često bile novčanog karaktera, jer su među ostalim zarađivali raznim samovoljno nametnutim daćama i globama, a kadikad i trgovali za svoj račun. Zato vidimo i iz Korčule predstavke Velikog vijeća i tužbe pučke skupštine višoj mletačkoj vlasti.⁵³ Jedna od najzanimljivijih tužba pučke skupštine protiv kneza jest ona zapisana u zapisniku iz prvih dana mjeseca siječnja g. 1575.⁵⁴ Na početku sastanka pučki prokuratur Nikola Acali izričito je zapitao prisutnog kneza je li skupština slobodna i može li se u njoj slobodno govoriti. Knez mu je odgovorio da može. Zatim je on protiv kneza u njegovoj prisutnosti otvoreno iznio gravamina na talijanskom jeziku te ih protumačio kako se u zapisniku veli, na *dalmatinskom* jeziku (što znači hrvatskom). Većina ih je osim neznatne manjine prihvatila, ali ipak je na skupštini došlo do stanovite prepirke ponajviše zbog načina izbora pučkih poslanika, koji imaju iznijeti ove tužbe vladi u Mlecima. Za vrijeme te prepirke knez se udaljio sa skupštine, ali ona se nastavila i općinski kancelar je napisao njen zapisnik od kraja napisavši otvoreno pritužbe protiv kneza. Zabilježeno je i to kako se zapitalo prisutne prokurateure sela izričito i posebno slažu li se s pritužbama, i kako su oni pristali uz njih. Tužba je iznesena u 13 točaka koje predstavljaju teške pritužbe protiv kneževih zloporaba, nasilja i korupcije. Ne spominje se da bi nešto bio posebno radio protiv pučana, ali sigurno je svojim postupcima najviše štetio pučanima. Nijesmo naišli da bi se plemići bili usprotivili, a zasad nijesmo našli kako je mletačka vlada reagirala na ovu tužbu.

Zanimljiva je s drugog gledišta pučka skupština održana 11. studenog 1578.⁵⁵ U vrlo općim izrazima i kratko govori se u zapisniku o nekim razmiricama u Korčuli kroz g. 1577. i 1578, pa i zvonjavi zvona na uzbunu 26. prosinca 1577. Govori se općenito, bez spominjanja imena, o nekima koji su lažnim prisegama htjeli ocrniti Korčulane. Bilo što bilo, i sada je pučka

⁵¹ Atti del Conte Girolamo Tiepolo degli anni 1554 usque 1557 broj 140, naime unutar toga Consilium fol. 41 v — 42. Vidi u arhivu Arneri, Prvi dio — II ovjerovljene iz tog vremena tekstovne izvatke zapisnika Velikog vijeća od 7. ožujka i zapisnika pučke skupštine od 23. ožujka 1557, pod brojem 325 i u poziciji broj 71.

⁵² Atti del Conte Marino Barbaro dal 1557 al 1559 br. 150, naime unutar toga Litterarum ducalium fol. 18 — 18 b. Tekst ove dukale i u Raccolta II kod Andrijića fol. 4 v i u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 613 pozicija »In proposito delle Guardie et altri diversi A« podbroj 5.

⁵³ Za g. 1539. vidi među ostalim Raccolta II kod Andrijića fol. 23—27 i ovjerovljeni prijepis u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 43 i — 2. Za g. 1539. i 1544. vidi Atti del Conte Pandolfo Valaresso e Girolamo Tiepolo degli'anni 1553 e 1554 br. fol. 120—121 v.

⁵⁴ Atti del Conte Baldassar Dolfin degli anni 1576, 1577, 1578 broj 188 fol. 264 — 267 v.

⁵⁵ Ista knjiga br. 188 fol. 268—269.

skupština kao nekoć g. 1512. htjela prikazati kako je Korčula u svemu nevina i vjerna svojoj vlasti, te je odlučila da se izašalje u Mletke posebni pučki izaslanik, koji će skupa s izaslanikom izabranim od korčulanskog Velikog vijeća izraziti mletačkoj vladi nevinost i vjernost Korčule.

G. 1588. mletački sindici bili su u Dalmaciji. Zanimljivo je njihovo djelovanje u vezi s Korčulom. Najprije su 4. ožujka donijeli odluku od šesnaest poglavlja, a zatim su objavili 4. svibnja niz odredaba poredanih također po poglavljima. Od njih Korčulu su naročito tangirala poglavlja XII, XVIII, XIX i XX. Isti sindici, nalazeći se na Hvaru, naknadno su donijeli objašnjenja poglavlja XII. U vezi sa svime time otišli su u Mletke poslanici korčulanskih plemića i poslanici pučana. U pogledu odluke sindika od 4. ožujka bili su jedni i drugi složni, i dužd ju je potvrdio 27. rujna.⁵⁶ Protiv poglavlja XII, XVIII, XIX i XX odluke od 4. svibnja ustali su plemići, a pučani su ustali u njihovu obranu. Ta poglavlja je dužddev kolegij pretresao i prihvatio ih modificiravši neka od njih, te su dukulom od 31. kolovoza 1588. saopćena knezu Korčule.⁵⁷

Poglavlje XII. S objašnjenjem da bi svatko bez straha mogao slobodno braniti svoje interese, sindici su odredili da knezovi kod postupka u kriminalnim stvarima protiv prokuratura puka ne mogu protiv njih odmah postupiti ni osuditi ih, već im imaju optužbu objaviti tako da se jave u roku od dva mjeseca, kako bi imali vremena tražiti pomoć viših vlasti. Naknadno su sindici, boraveći u Hvaru, donijeli 18. svibnja objašnjenje o tom poglavlju. Tu objašnjavaju da se ovo poglavlje ima shvatiti tako da vrijedi samo onda ako se radi o stvarima zbog kojih se postupa protiv prokuratura u vršenju njihove javne službe. Modifikacija učinjena od duždeva kolegija još je povoljnija za prokurature puka. U njoj se veli da prokuraturi mogu vršiti u slučaju optužbe zbog prestupaka učinjenih u svojem svojstvu i dalje funkciju prokuratura za vrijeme od dva mjeseca s time da kroz to vrijeme mogu tražiti pomoć od više vlasti, a knez ne smije protiv njih donijeti presudu niti ikakav drugi akt.

Poglavlje XVIII. S objašnjenjem da predstavnici mletačke vlasti trebaju jednako postupati prema svim podanicima, sindici su odredili kad u prigodama knez bira osobe iz grada u Vijeće dvanaestorice za poslove pomorstva, mora izabrati jednaki broj građana pučana koliko i plemića, ali svi moraju biti vješti u pitanjima pomorstva. Dužddev kolegij je potvrdio ovo poglavlje s dodatkom da izabrani ne mogu biti mlađi od dvadeset i pet godina.⁵⁸

Poglavlje XIX. Budući da je dosad kancelar Općine mogao biti neprekidno potvrđivan i tako ostati neprestano u službi, te su od toga nastajale mnoge nepodopštine, to su sindici odredili da se kancelar može izabrati najviše za tri godine, a ponovo može biti izabran tek nakon šest godina. Dužddev kolegij je ovaj rok smanjio na pet.

Poglavlje XX. Budući da se u Dalmaciji uobičajilo da se knezovima pri svršetku njihove službe i njihovu odlasku daju kao počast barjaci, zastave i

⁵⁶ Arhiv Arneri, Prvi dio — II u poziciji pod brojem 13.

⁵⁷ Raccolta II kod Andrijića fol. 27—28.

⁵⁸ Ovo poglavlje vidi i u arhivu Arneri, Prvi dio — II br. 14.

druge stvari i time nanosi stanovnicima veliki trošak, to sindici zabranjuju takvo darivanje s prijeljnom kazne za one koji bi oko toga radili, progonstva od deset godina iz grada, njegova područja i s prostora petnaest milja udaljenosti, s kaznama i ucjenama, koje se učine prikladnim knezu. Duždev kolegij je prihvatio ovo poglavlje bez promjena.

Važna je također odluka kneza Korčule Lorenca Faliera iz g. 1591. kojom određuje da prokuraturi gradskog puka, dok vrše tu svoju funkciju, nijesu podvrgnuti ni realnim ni personalnim angariama. Tu odluku je potvrdio generalni providur mora Filip Pasqualigo g. 1608.⁵⁹

U pogledu odnosa između pučana i plemića važno je i pitanje opremanja korčulanske galije. Galiju je davala mletačka vlada i snosila dio troškova, ali Korčula ju je opremala ljudstvom i pridonosila u troškovima. Soprakomit i balistariji na krmu su bili plemići, a ostali časnici i ljudi, dakle i veslači, bili su pučani, ali mogli su se snubiti uz stanovitu plaću i ljudi izvan Korčule. Cijela studija bi se mogla napisati o opremanju galije. Uglavnom Korčula ju je smatrala kao teški teret, ali dok je plemićima godilo ponekad opremanje galije, pučani su teško podnosili tu obvezu. Navest ćemo jedan slučaj. G. 1591. mletačka je vlada naredila opremanje galije. Korčulansko Veliko vijeće je već imenovalo soprakomita, ali pučka skupština je zatražila od mletačke vlade da bi se Korčula oslobodila opremanja galije. Zaista ona je u vremenu g. 1593—1594. oslobodila ovaj put Korčulu te obveze. Korčulansko Veliko vijeće je 12. travnja 1594. insistiralo na tome da Korčula opremi galiju i u tom smislu uputilo predstavku vladi, dok joj je pučka skupština svojom odlukom od 17. travnja izrazila zahvalnost.⁶⁰

Borba između puka i plemstva uklapa se u opću borbu tih dviju klasa u mletačkoj Dalmaciji, a nastavlja se i dalje kroz 17. i 18. stoljeće. Mletačka vlada je bila arbitar u sporovima između plemstva i puka. Davala je pravo ponekad i puku, pravije rečeno, puk je svojom trajnom upornošću uspio olakšati svoj položaj, ali je ipak kao aristokratska pogodovala plemstvu. No svojom upornom borbom puk je u Korčuli i ostaloj Dalmaciji slabio strukturu lokalne i državne aristokratske vlasti i drmao njome, te ovaj otpor ima značenje u općem okviru Evrope, gdje vidimo od 14. i 15. stoljeća dalje također pokrete neplemićkog stanovništva gradova u raznim klasama i seljačkih masa protiv postojećeg društvenog poretka.

⁵⁹ Raccolta II kod Andrijića fol. 48 v — 49.

⁶⁰ O opremanju galije u raznim godinama i općenito o službi Korčulana na galijama vidi među ostalim u arhivu Arneri, Prvi dio — II broj 132 poziciju pod naslovom »Due Ducali in propositi diversi e particolarmente nella materia dell'Armar Galere, et elleger Supra Comiti, et Nobili«. Za g. 1591 — 1594. vidi knjigu pod brojem 215 korčulanskog arhiva u Zadru fol. 213 — 214 te u poziciji »Circa l'armo dela galera. Guardie notturne« br. 613 arhiva Arneri, Prvi dio — II, i to u potpoziciji »Circa la gente obligata nell'armo della galera al remo. Ellezione del sopracomito et altro« (posebno sveznju s folijacijom 1 — 8). Također dokument pod brojem 628 — 2 arhiva Arneri, Prvi dio II. Vidi D. Klen: Galijoti i ratni brodovi na vesla u našoj prošlosti, *Pomorski zbornik* I, 1962.

Summary

THE STRUGGLE BETWEEN THE COMMONERS AND THE NOBILITY IN KORČULA IN THE 15TH AND 16TH CENTURIES

In the 15th century communal power in Korčula was seized by the nobility. They were opposed by the commoners both in towns and in the country. The struggle between the two classes lasted from the 15th to the 18th centuries, although the paper concentrates on the 15th and 16th centuries. Various obligations to the Municipality and the state administration existed which at the beginning applied to the whole population but which the nobility gradually transferred to the commoners. The obligations included military guard service and service on the Korčula galleys as soldiers and oarsmen in the Venetian naval force, work on the building of fortifications and all other public works. In the 15th century the nobility tried to make the commoners, who were carrying out their service as guards, perform various personal chores in their households. They also attempted to gain special privileges in the supply of meat and corn. The Statute laid down much stricter penal provisions for the commoners than for the nobility. These and other injustices and abuses of the law by the nobility, met with strong opposition from the commoners, who sent emissaries to Venice in order to state their case against the nobility. The latter reacted by sending their own emissaries and by refuting the commoners' claims. The Venice administration thus acted as arbitrators, sometimes settling the disputes in the commoners' favour, but more often trying to please the nobility. In order to reach agreement to their claims and complaints the commoners met in assemblies, which the nobility tried to outlaw. The administration in Venice also opposed them at the beginning. However, the commoners' assemblies gradually evolved into a legal body recognized by the authorities. The assembly elected town and village procurators as its standing representatives, as well as special deputies, who were sent to Venice. At the time of the Hvar Revolt (1510—1514) Korčula was also the scene of violent disputes, which however did not lead to a revolt. Though the commoners in Korčula never achieved equal status with nobility, their situation somewhat improved as they succeeded in defending their personal freedom and gained some degree of participation in the administration of the commune.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

10

ZAGREB

1977

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Ljubiša DOKLESTIĆ, Josip ADAMČEK, Hrvoje MATKOVIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

JOSIP ADAMČEK

UREDNIK

NIKŠA STANČIĆ

Radovi 10

Izdavač

**Sveučilište u Zagrebu
Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest
Zagreb, Krčka 1.**

Za izdavača

dr Josip Adamček

Prijevod

dr Vera Andrassy (engleski)

dr Blanka Jakić (njemački)

Nada Cekić (ruski)

dr Vlasta Vince (slovenski)

Lektor i korektor

Branko Erdeljac

